

EL NANDO VA BAIXAR FINS AL PORT caminant amb pas feixuc. Arrossegava els peus, calçats amb unes botes de cordons que li feien mal. S'havia posat el seu millor vestit, armilla i corbata. Amb una mà subjectava la maleta de cuir. Amb l'altra, s'agafava el barret per protegir-lo de la ventada que s'acabava de girar. Faltava més d'una hora perquè el vaixell salpés. Va aturar-se al mig d'aquell carrer costerut que li deien rampa, i va mirar enrere. Allà quedava Maó. Les cases blanques enfilades. El flamant mercat del peix. Les esglésies mostrant-li els seus perfils. I l'ullastre inclinat que no recordava haver-lo vist mai dret. Sabia que enyoraria l'illa. Va fer els últims tràmits per embarcar els paquets que la tarda anterior ja havia dipositat a la duana. I va recórrer la breu passarel·la, amb el cap ben alt, per si algun conegut l'observava: "Res de despertar compassió", es va dir. Un cop dins de la cabina es va llevar el barret, es va arreglar amb les puntes dels dits els pocs cabells que li quedaven i es va deixar caure a la llitera.

El dia que deixava Menorca per sempre, el Nando assumia consternat que no havia tingut prou senderi per reconduir la situació quan el negoci es va començar a desbaratar: "És ver que sa denúncia d'aquell homo va precipitar sa ruïna —rumiava— però una frenada a temps potser ho hauria evitat." El seu caràcter impulsiu i bel·licós no l'havia secundat, al contrari. I la seva seguretat, que alguns confonien amb arrogància, tampoc. Ajagut a la llitera, intentava

sobreposar-se: “Idò, som així, jo. I fins ara m’ha anat prou bé. Viure desitjant ser diferent, sí que seria insuportable.” Aquest convenciment el va compensar en les hores baixes de la fugida a Barcelona.

Era un diumenge. El 24 d’abril de 1932. Feia pocs dies que la seva esposa i els seus quatre fills havien emprès idèntic camí. El Nando no es podia treure del cap l’expressió de la Catalina quan es van acomiadar, al mateix port. Temia que li costés adaptar-se, però sobretot que no el perdonés.

Sol a Maó s’havia sentit desgraciat. I la vergonya de presentar-se al jutjat el va acabar d’ensorrar. Havia fet partir la família abans perquè no ho veiessin. Ni els ho havia dit, això del jutge. Es va lamentar de no tenir ningú amb qui compartir la pena. Els seus pares havien mort. Els amics no els havia cultivat prou. De la colla de germans, l’únic que per afinitat podia fer-se’n càrrec era el Santiago. Ai, però el Santiago era lluny, remenant doblers en terres algerianes. Els altres no gosaven dir-li que potser havia convertit l’audàcia en temeritat. I sort que el sogre no va arribar a veure-ho. Hauria confirmat les expectatives incertes que tenia respecte d’ell quan es va prometre amb la Catalina.

No va tenir més remei que desfer-se per una misèria de la majoria de mobles de casa. I era ben clar que no hi havia res a fer amb les propietats més valuoses de Sant Climent, el seu petit poble, situat molt a prop de Maó. Totes serien subhastades: el molí de foc, l’habitatge familiar de dues plantes i l’edifici del costat amb el forn i la botiga. També li va recar posar un preu quasi de regal a l’automòbil que havia sigut l’enveja de veïns i coneguts. Sort que havia pogut vendre en millors condicions del que comptava una finca rural i un parell de terrenys urbans salvats de l’embargament. La bosseta aconseguida els darrers dies aniria prou bé per encarrilar la nova vida.

Hauria volgut creure que la partença, encara que força-da, li obriria perspectives, però se sentia buit i sense energia

per iniciar res que fos nou. Com si l'haguessin xuclat per dins. Home de tenir constantment projectes rondant-li, no s'imaginava planejant altre cop. Als seus gairebé cinquanta anys, no s'hi veia amb cor.

A Maó tothom sabia qui era el Nando de Sant Climent. A Barcelona no tindria cap notorietat, les coneixences eren mínimes. Tanmateix, l'anonimat podia resultar un avantatge. Li estalviaria explicacions. I mirades amagades. Sospesant els pros i els contres es mantenia en la confiança que havia triat la millor opció per a la família. La gran ciutat brindaria als fills més oportunitats que el petit perímetre menorquí.

Va alçar-se i va anar a fora quan va notar que el vaixell es començava a moure. El modern *Ciudad de Valencia* navegava lentament cap a la bocana del port. En els trajectes a la península, la companyia alternava les motonaus com aquella amb els vapors encara vigents. La salabror i la humitat s'anaven apoderant de tots els replecs de coberta. Una última llambregada a Maó li va tornar una ciutat immòbil, banyada pel sol de migdia.

Després de l'escala a Alcúdia va enfosquir de seguida. El Nando no parava quiet. Entrava i sortia de la cabina situada a les entranyes del vaixell. El brogit per la proximitat de les màquines i un balanceig perseverant el neguitejaven. No podia continuar tancat allà baix. Agafant-se a la barana amb les dues mans per no perdre l'equilibri, es va desplaçar escales amunt. En obrir la pesada porta de ferro pintada de blanc que conduïa a l'exterior li va esclatar una alenada d'aire fred a la cara. Ho va agrair, perquè començava a marejar-se. La nit era clara. El seu semblant, el d'un home abatut. Va saludar un tripulant que voltava per coberta i va arrupir-se en un seient, a recer dels esquitxos de les onades. Tremolava dins l'americana. Alguns instants va arribar a desitjar que la travessia no acabés mai. Navegar sense rumb, com la llegenda del buc fantasma. Esforçant-se a derrotar els mals pensaments, es va aixecar, es va atansar a proa i es va

deixar embolcallar pel firmament. La lluna plena, que tantes vegades havia vist comparèixer darrere les aspes del molí de vent, li va evocar les paraules que trenta anys abans havia expressat amb impaciència juvenil al seu germà Santiago, un vespre en què el cel nocturn també s'exhibia amb llum pròpia: “No voldria estar-me tota sa vida molent farina.”

El Nando es va acontentar a si mateix: “Almenys això ho he acomplert.” I, per primer cop aquella nit, va esbossar un somriure.

EL TEU FINAL

ET COMENÇO A CONÈIXER a través de la fotografia emmarcada en un racó del dormitori dels meus pares. Apareixes al costat de la teva dona. M'imagino que ets corpulent. M'ho fa pensar una cara grossa i unes espatlles que sobresurten impetuoses. Els teus ulls em saluden alegres. La Catalina, en canvi, mira trist. A casa es parla de tu. Tot i que el daltabaix econòmic escassament s'esmenta. I la família, potser sense pretendre-ho, em transmet una percepció enigmàtica sobre el teu final.

El meu pare és el Gonçal, el teu primogènit. No és gaire parlador, encara que de tant en tant m'afegeix contrastos a escenes menorquines. Li brillen les pupil·les quan em relata que vas ser el primer alcalde de la República a Sant Climent. Però a mi, allò que més em fascina de petita és la teva faceta de contrabandista. Si arribo a néixer nen també m'haurien posat Nando, això que el teu nom ja el portaven altres nets teus. El costum de repetir-lo em sorprèn i, ahora, em fa interessar per tu.

Els records simpàtics de la vida familiar contribueixen a dissimular els de les etapes fosques. Després de morir el Gonçal, m'adono que les certeses són comptades. Desconec quines situacions concretes provoquen la teva ruïna, ni quin és l'abast de la teva dedicació al contraban. Tampoc sé com encarriles els primers temps a Barcelona després de la fugi-

da. Allò que més m'atabala és no tenir cap noció sobre les circumstàncies que envolten la teva mort prematura.

El dia que descobreixo que la teva energia ronda per Montjuïc no paro fins a atrapar unes quantes vibracions amagades en un nínxol oblidat. Has aconseguit primera fila d'amfiteatre davant del port. Des d'aquest sisè pis, situat a la zona alta, pots veure el mar. També els vaixells que van i venen de Maó. Un xiprer creix al teu costat i per pocs centímetres no et tapa la perspectiva des de la petita sepultura. Amb la sensació que se m'ha ocultat alguna cosa, davallo per camins i escales. Em perdo entre tombes, panteons, creus de marbre, àngels inquietants i gavines xisclant en línia d'atac. M'espera a baix l'estació marítima i el ferri que partirà ben entrada la foscor. Torno a Menorca una vegada més. Ara, amb el propòsit de resseguir els teus camins. Després de salpar em posiciono en el lloc apropiat per contemplar el cementiri. Se'm presenta il·luminat per la claror nocturna. Des de la barana, miro amunt del turó. I la meva mà et dibuixa un discret adeu.

A les cinc tocodes surto de la cabina. El parpelleig del far de Cavalleria m'anuncia la costa nord de l'illa. I el dia a punt d'estrenar em deixa albirar una franja de terra. Sempre m'emociona contemplar-la. Cal navegar una hora lenta abans de creuar la bocana. I un cop dins del port queda encara una bona estona per atracar. Coneixes prou bé que la llarga sinuositat d'aquest port natural el fa impossible d'abastar en una sola ullada.

Ja veig la fortalesa de la Mola. I el Llatzeret. La panoràmica va apareixent a les dues ribes. El sol orienta el focus sobre Es Castell, el Fonduco i els molls de Llevant. Quan tinc a tocar les casetes riberenques i encerclerem l'illa del Rei, emergeix, poderosa des de la seva alçada, la ciutat de Maó. Està molt diferent de com la vas veure per darrera vegada, però en reconeixeries el perfil. Despunten, al capdamunt, els casalots de les esglésies del Carme, de Santa Maria i de

Sant Francesc. Em desplaço a la dreta i contemplo s'Altra Banda, amb cala Llonga, cala Rata, Sant Antoni i la casa que destaca pel seu vermell anglès i per aquella romàntica llegenda de l'almirall Nelson i Lady Hamilton.

Cada cop que arribo a Maó pujo invariablement a les cobertes de proa per seguir en plenitud el ritual del pas a pas de navegació suau. És aleshores quan un frenesí irremissible m'impulsa a creuar a correuita diferents vegades entre babord i estribord, i així no perdre'm detall dels dos costats. Encara que sigui època de nits prolongades i només es vegin punts de claror en el matí incipient.

I no hi ha viatge que no imagini què devíeu sentir, tu, la teva estimada Catalina i els quatre fills, quan la calamitat us va empènyer a fer el trajecte a la inversa.

© del text: Àngela Vinent Besalduch, 2024
© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2024
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: juny de 2024
ISBN: 978-84-1303-556-7
DL: L 393-2024
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

« imprès a **lleida** »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.